

บทความวิจัย

การบังคับใช้พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 กรณีศึกษา อำนาจหน้าที่ของพนักงานสอบสวน ในสังกัดตำรวจภูธรจังหวัดสุราษฎร์ธานี

Enforcement of Child Protection Act, B.E. 2546 (2003), Case Study: Authorities of Inquiry Official under Surat Thani Provincial Police

วิชาญ เจริญรัตน์¹

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้เป็นแบบผสมวิธีระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ และการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึง ปัญหาข้อกฎหมายในการคุ้มครองเด็กและ ปัญหาคดีที่เกี่ยวกับเด็กซึ่งกระทบถึงปัจจัยในการสนับสนุนการปฏิบัติหน้าที่ของ พนักงานสอบสวนในสังกัดตำรวจภูธรจังหวัดสุราษฎร์ธานี

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ พบปัญหาจากคำนิยาม คำว่า “เด็ก” ตามพระราชบัญญัติ คุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 ได้มุ่งคุ้มครองเฉพาะเด็กที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี แต่ไม่คุ้มครอง เด็กที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี ที่บรรลุนิติภาวะด้วยการสมรส จากข้อเท็จจริง ถึงแม้ว่าเด็ก จะสมรสแล้วก็ตาม แต่อายุยังน้อย ด้อยวุฒิภาวะ ซึ่งไม่แตกต่างจากเด็กทั่วไปที่ยัง ไม่ได้สมรส ครั้นเด็กที่บรรลุนิติภาวะด้วยการสมรสแล้ว ถูกกระทำจากบุคคลอื่น

¹ อาจารย์ (สบ 3) กลุ่มอาจารย์ ศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค 8 สุราษฎร์ธานี.

จนได้รับความเสียหาย พระราชบัญญัติฉบับดังกล่าวไม่ได้คุ้มครองอย่างเช่นเด็กทั่วไป สิทธิที่ควรได้รับตามกฎหมายจึงไม่เท่าเทียมกัน ปัญหาต่อมา ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์เชิงลึก และใช้แบบสอบถามพนักงานสอบสวนในสังกัดตำรวจภูธรจังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า พนักงานสอบสวนเกี่ยวกับจิตวิทยาเด็กมีอัตรากำลังไม่เพียงพอ ปัญหาความพร้อม ของสถานที่ที่เป็นห้องสอบปากคำ และอุปกรณ์ในการสอบสวนเด็กมีไม่ครบถ้วน ประกอบกับค่าใช้จ่ายในการติดต่อประสานงานในเรื่องดังกล่าว ตกเป็นภาระของ พนักงานสอบสวน

ปัญหาเหล่านี้ จึงควรแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 ให้คุ้มครองตลอดถึงเด็กที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี ที่บรรลุนิติภาวะด้วยการสมรส เพื่อ ความเท่าเทียมและเป็นธรรม และรัฐควรเพิ่มอัตราตำแหน่งพนักงานสอบสวน ตลอด ถึงงบประมาณในด้านต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้ว ให้เหมาะสมเพียงพอ เพื่อให้เกิด ประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่ต่อไป

คำสำคัญ: การบังคับใช้กฎหมาย, การคุ้มครองเด็ก, พนักงานสอบสวน

Abstract

This study is a mixed methods research integrating quantitative and qualitative research in the objectives of studying problems of legal provisions of child protection and child-related cases affecting factors promoting the practice of inquiry official under Surat Thani Provincial Police.

The study found problems arising from the definition. According to the Child Protection Act, B.E. 2546 (2003), term “child” aims at the protection children under 18 year-old but the act fails to protect children under [18 years who become sui juris due to marriage. In fact, even children get married, they are still young, lack of maturity

and not different from ordinary children not married. In case children becoming sui juris due to marriage are assaulted by any person, the act does not provide them protection like the ordinary children. It means their legal rights are unequal. On the other problem, according to data collected from inquiry officials under Surat Thani Provincial Police by in-depth interview and questionnaire, the study found that child psychology-related inquiry officials were lacking and investigating instruments were not enough as well as problems of lack of investigation room preparedness and child investigation instrument. Furthermore, the inquiry officials bore their own costs and expenses of coordination.

These problems should be solved by amending the Child Protection Act, B.E. 2546 (2003) so that the act protects children under 18 years of age becoming sui juris due to marriage for equality and fairness. The government should increase a number of inquiry officials and budget concerning aforesaid issues for effective performance.

Keywords: Enforcement, Child Protection, Inquiry Official

บทนำ

ปัจจุบันประเทศไทยเกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านเศรษฐกิจและสังคม ด้วยพลังแห่งเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้เกิดปัญหาอาชญากรรม ความเสื่อมโทรมทางศาสนา การศึกษา วัฒนธรรม และเกิดปัญหาตามมาอีกหลายประการ ตลอดถึง กระทบต่อการดำเนินชีวิตของบุคคลในครอบครัวที่ต้องเปลี่ยนไป การรีบเร่งในชีวิตประจำวันเพื่อให้ทันต่อเวลาในทุก ๆ ด้าน

ที่ต้องพบปะสื่อสารระหว่างบุคคล วงจรชีวิตในแต่ละวันล้วนแต่คำนึงถึงเวลา เนื่องจากเทคโนโลยีและการสื่อสารที่มีความก้าวหน้าล้ำยุค ล้ำสมัย ทำให้มนุษย์ต้องไล่ตามแทบไม่มีเวลาอยู่กับครอบครัว ความรู้สึกอบอุ่น ความผูกพันระหว่างกัน จึงลดน้อยลง เด็กซึ่งเป็นผู้อาศัยที่ต้องคอยการดูแลจากพ่อแม่จึงมีพฤติกรรมที่เปลี่ยนไป² ก่อให้เกิดปัญหาอาชญากรรมในสังคมอยู่ทุกวันนี้ จากการสำรวจข้อมูลในช่วงปี พ.ศ. 2554 - 2558 กรมพินิจและคุ้มครองเด็ก กระทรวงยุติธรรม ได้รวบรวมสถิติของเด็กที่เกี่ยวกับการกระทำผิด พบว่า เด็กที่มีอายุเกิน 10 ปี แต่ไม่เกิน 15 ปี มีจำนวนทั้งสิ้น 37,021 คน และเด็กอายุเกิน 15 ปี แต่ไม่ถึง 18 ปี มีจำนวนทั้งสิ้น 138,725 คน³ อีกทั้ง ยังมีพบว่า มีเด็กที่กระทำผิดซ้ำ หลังจากถูกดำเนินคดีโดยสถานพินิจและคุ้มครองเด็กเป็นจำนวนเพิ่มขึ้น ปัญหาเหล่านี้ได้สะท้อนถึงสภาพปัญหาสังคมระดับชาติของเด็กไทย ที่รัฐต้องแก้ไขเพื่อให้เด็กสามารถเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพอันเป็นกำลังหลักของประเทศชาติต่อไป การแก้ไขปัญหาในด้านกฎหมายนั้น รัฐได้ตราพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 ขึ้น โดยมีบุคคลที่มีหน้าที่ความรับผิดชอบอยู่หลายฝ่ายเพื่อคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กที่อยู่ในเขตพื้นที่ที่รับผิดชอบหลายองค์กร⁴ โดยเฉพาะอย่างยิ่งต้นธารแห่งกระบวนการยุติธรรม

² พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 มาตรา 4 บัญญัติว่า “ในพระราชบัญญัติฉบับนี้ “เด็ก” หมายความว่า บุคคลซึ่งมีอายุต่ำกว่าสิบแปดปีบริบูรณ์ แต่ไม่รวมถึงผู้ที่บรรลุนิติภาวะด้วยการสมรส”

³ ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศ กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน, จำนวนคดีเด็กและเยาวชนที่ถูกดำเนินคดี - จำแนกตามกลุ่มอายุ [Online], เข้าถึงได้จาก <http://www.djop.go.th/stat/statbetween2008-2011/item/308>. สืบค้นเมื่อ 24 กันยายน 2560.

⁴ พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546, มาตรา 24 บัญญัติว่า “ปลัดกระทรวง ผู้ว่าราชการจังหวัด นายอำเภอ ปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอ หรือผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีหน้าที่คุ้มครองสวัสดิภาพเด็กที่อยู่ในเขตพื้นที่ที่รับผิดชอบ ไม่ว่าเด็กจะมีผู้ปกครองหรือไม่ก็ตาม รวมทั้งมีอำนาจและหน้าที่ดูแลและตรวจสอบสถานรับเลี้ยงเด็ก สถานแรกรับ สถาน

ที่มีผู้ทำหน้าที่รับผิดชอบเบื้องต้น คือ พนักงานสอบสวนที่มีอำนาจหน้าที่สอบสวน และรวบรวมพยานหลักฐาน ในกรณีที่ได้กระทำความผิดโดยตรง เพื่อให้คดีเกิดความกระจ่างชัด ก่อนจะนำเสนอสำนวนสอบสวนพร้อมความเห็นส่งไปยังอัยการและศาลต่อไป⁵

การศึกษาในครั้งนี้ พบปัญหาคำนิยามคำว่า “เด็ก” ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 ที่ไม่ประสงค์คุ้มครองเด็กที่อายุต่ำกว่า 18 ปี ซึ่งบรรลุนิติภาวะด้วยการสมรส เมื่อพิจารณาอายุเด็กตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ จะพบว่าเด็กเหล่านี้ได้ถูกกำหนดให้เป็นบุคคลที่บรรลุนิติภาวะแล้ว⁶ เนื่องจากว่าเป็นประโยชน์ ทำให้เด็กมีโอกาสทำนิติกรรมต่าง ๆ ได้อย่างเช่นผู้ใหญ่ทั่ว ๆ ไป สามารถประกอบธุรกิจมีกิจการ เกิดเป็นรายได้เพื่อสร้างชีวิตคู่ให้มีความมั่นคงในสถาบันครอบครัวสืบไป แต่ไม่ได้มุ่งคุ้มครองในเรื่อง วุฒิภาวะ สติปัญญา การคิดและ

สงเคราะห์ สถานคุ้มครองสวัสดิภาพสถานพัฒนาและฟื้นฟูและสถานพินิจที่ตั้งอยู่ในเขตอำนาจ แล้วรายงานผลการตรวจสอบต่อคณะกรรมการ คณะกรรมการคุ้มครองเด็กกรุงเทพมหานคร หรือ คณะกรรมการคุ้มครองเด็กจังหวัด แล้วแต่กรณี เพื่อทราบและให้มีอำนาจและหน้าที่เช่นเดียวกับพนักงานเจ้าหน้าที่ตามพระราชบัญญัติ”

⁵ พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 78 บัญญัติว่า “เมื่อมีการจับกุมเด็กหรือเยาวชนซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิดตามมาตรา 69 วรรคหนึ่ง หรือกรณีเด็กหรือเยาวชนปรากฏตัวอยู่ต่อหน้าพนักงานสอบสวนตามมาตรา 70 วรรคหนึ่งให้พนักงานสอบสวนรีบดำเนินการสอบสวน และส่งสำนวนการสอบสวนพร้อมทั้งความเห็นไปยังพนักงานอัยการ เพื่อให้พนักงานอัยการยื่นฟ้องต่อศาลเยาวชนและครอบครัวให้ทันภายในสามสิบวัน นับแต่วันที่เด็กหรือเยาวชนนั้นถูกจับกุมหรือปรากฏตัวอยู่ต่อหน้าพนักงานสอบสวน แล้วแต่กรณี”

⁶ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 20 บัญญัติว่า “ผู้เยาว์ยอมบรรลุนิติภาวะเมื่อทำการสมรส หากการสมรสนั้นได้ทำตามบทบัญญัติมาตรา 1448” และมาตรา 1448 บัญญัติว่า “การสมรสจะทำได้ต่อเมื่อชายและหญิงมีอายุสิบเจ็ดปีบริบูรณ์แล้ว แต่ในกรณีที่มีเหตุอันสมควร ศาลอาจอนุญาตให้ทำการสมรสก่อนนั้นได้”

การตัดสินใจเพื่อการกระทำต่าง ๆ ที่เป็นความผิดตามกฎหมาย ตรงกันข้ามกับ คำว่า บรรลุนิติภาวะ ตามมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 ที่ไม่ได้ก่อให้เกิดประโยชน์ใด ๆ แก่เด็กที่บรรลุนิติภาวะด้วยการสมรสแม้น้อย พระราชบัญญัติฉบับนี้มุ่งคุ้มครองเฉพาะเด็กที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปีทั่ว ๆ ไป ปัญหาจึง เป็นช่องว่างที่แตกต่างกันระหว่างสถานภาพของเด็กที่มีอายุเท่ากันอย่างสิ้นเชิง

ปัญหาอีกประการหนึ่ง กรณีพนักงานสอบสวน ในสังกัดตำรวจภูธรจังหวัด สุราษฎร์ธานี ซึ่งปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 ที่ประสบ ปัญหาอุปสรรคในขั้นตอนการปฏิบัติหน้าที่ เกี่ยวกับกรณีปริมาณคดีที่เกี่ยวกับเด็กเพิ่ม มากขึ้น ประกอบกับการขาดงบประมาณในการปฏิบัติงาน ผู้วิจัยจึงได้มุ่งศึกษาเรื่อง ดังกล่าว

ความเป็นมาของกฎหมายเกี่ยวกับเด็ก

กฎหมายได้เปลี่ยนผ่านไปตามยุคสมัยกลายเป็นอดีต แต่ยังมีความสำคัญ ต่อการศึกษาในปัจจุบันอยู่เสมอ ผู้วิจัยจึงขอนำความเป็นมาของกฎหมายเกี่ยวกับเด็ก ในชาติตะวันตกและประเทศไทย มากล่าวถึงพอสังเขป ดังต่อไปนี้

ความเป็นมาของกฎหมายเกี่ยวกับเด็กในชาติตะวันตก

การศึกษากฎหมายเกี่ยวกับเด็กในยุคโบราณตะวันตกจะทำให้มองเห็น ภาพรวมถึงภูมิหลังและรากเหง้าของความเป็นมาเกี่ยวกับการกระทำความผิดและ การคุ้มครองสวัสดิภาพของเด็กที่มีอยู่ในปัจจุบัน⁷ อดีตการปฏิบัติต่อเด็กในการใช้ สิทธิ หน้าที่ การลงโทษ เด็ก ยังยึดหลักปฏิบัติตามธรรมเนียม ประเพณี และหลัก ศีลธรรมในสังคม การเลี้ยงดูบุตรมีบิดามารดาเป็นผู้มีอำนาจปกครอง

⁷ ภูถันซ์ รัตนชัย, (2554), ความรับผิดชอบของเยาวชนในคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา, สารนิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง, หน้า 14.

ลงโทษและรับผิดชอบในการกระทำผิดของเด็ก

สมัยโบราณ กฎหมายฮัมมูราบี ได้ปรากฏหลักฐานเกี่ยวกับความผิดของเด็กจารีกบนแทนศิลาซึ่งนับว่าเก่าแก่ที่สุดในโลกเท่าที่นักค้นคว้าโบราณวัตถุได้พบมา⁸ นักประวัติศาสตร์มีความเห็นว่าเป็นกฎหมายฉบับแรกที่บัญญัติขึ้นในรูปแบบของประมวลกฎหมาย ได้บัญญัติเกี่ยวกับการคุ้มครองเด็ก เช่น การรับทรัพย์สินจากเด็กโดยปราศจากความยินยอมของบิดามารดาของเด็ก ถือว่าเป็นความผิดอุกฉกรรจ์ เป็นต้น แต่กรณีที่เกิดกระทำความผิด เช่น บัญญัติบางตอนระบุว่า “บุตรทำร้ายบิดาให้ตัดมือเสียทั้งสองข้าง”⁹ เป็นต้น

กฎหมายเก่าแก่รองจากกฎหมายฮัมมูราบี คือ สมัยกฎหมายของอาณาจักรสุเมเรียน กฎหมายของชาวฮีบรู (ยิว) กฎหมายโรมัน และกฎหมายคอมมอนลอว์ของอังกฤษ ตามลำดับจนถึงปัจจุบัน นับแต่ 1750 ปี ก่อนคริสต์ศักราช มีการกล่าวถึงเรื่องการปกครองบุตร ยุคนั้นเด็กชายต้องศึกษาเล่าเรียนตลอดทั้งปีจนกว่าจะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ การลงโทษได้กระทำอย่างเข้มงวด¹⁰

สมัยต่อมา กฎหมายของชาวฮีบรู (ยิว) โมเสสเป็นผู้นำชาวฮีบรู ได้บัญญัติไว้ในคัมภีร์ทัลมุด (Talmude) เป็นคัมภีร์สำคัญรองจาก บัญญัติ 10 ประการของพระเจ้า จึงเรียกว่า กฎหมายโมเสสหรือกฎหมายทัลมุด โดยบัญญัติว่า การดูดำดูว่ากล่าวและทำร้ายบิดามารดาเป็นความผิดอย่างร้ายแรง ได้จัดหมวดหมู่กฎหมายอย่างเป็นระบบ ในส่วนที่เกี่ยวกับความรับผิดชอบของเด็ก โดยจำแนกเด็กออกเป็น 3 ประเภทคือ ประเภทแรก เด็กทารกอายุไม่เกิน 6 ปี และประเภทต่อมา เด็กอายุ 7 ปี ถึง 12 ปี

⁸ พระยานิติศาสตร์ไพศาล, (2497), คำสอนชั้นปริญญาโท พุทธศักราช 2494, พิมพ์ครั้งที่ 3, กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, หน้า 85.

⁹ ประเทือง ธนียผล, (2548), กฎหมายเกี่ยวกับการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนและวิธีพิจารณาคดีครอบครัว LW 437(S), พิมพ์ครั้งที่ 3, กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, หน้า 16.

¹⁰ ประเทือง ธนียผล, เพิ่งอ้าง, หน้า 16-17.

ส่วนประเภทสุดท้าย เด็กวัยรุ่นอายุ 13 ปี ถึง 20 ปี กฎหมายในยุคแรกนี้ ไม่ปรากฏว่ามีบทบัญญัติเกี่ยวกับความผิดและโทษของเด็กมากเท่าใดนัก มนุษย์ในยุคนั้นเข้าใจกันว่า การควบคุมเด็กต้องอยู่ภายใต้ความรับผิดชอบของบิดามารดา¹¹ สมัยกฎหมายโรมันโบราณ สมาชิกในครอบครัวต้องพึ่งพาอาศัยอำนาจของหัวหน้าครอบครัว (Patria potestas) เป็นหลัก¹² นอกจากนี้ กฎหมายโรมันได้ให้อำนาจหัวหน้าครอบครัวให้มีสิทธิลงโทษสมาชิกในครอบครัวถึงตายได้ (ius vitae necisque) อำนาจนี้มีลักษณะเด็ดขาด ตลอดถึงการเขียน กักขัง ฆ่า การขายบุตร หรือยกบุตรในครอบครัวให้สมรสกับบุคคลอื่น¹³ ต่อมา ในศตวรรษที่ 19 แนวคิดที่เห็นว่าบุตรเป็นทรัพย์สินของบิดาได้เปลี่ยนไป เนื่องจากมีกฎหมายเกี่ยวกับการบังคับใช้แรงงานบุตรได้เท่าที่บุตรยังเป็นผู้เยาว์อยู่ แต่บิดาต้องมีหน้าที่เลี้ยงดูและให้การศึกษาแก่บุตร¹⁴ ทำให้เกิดแนวคิดที่ยอมรับว่าเด็กมีสภาพเป็นบุคคลทางกฎหมายเช่นเดียวกับบุคคลทั่วไป และเด็กย่อมที่จะได้รับความคุ้มครองสิทธิอย่างเป็นกรณีพิเศษ ถือว่าเป็นแนวคิดสมัยใหม่ ปัจจุบันมีอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก เป็นข้อตกลงระหว่างประเทศที่จัดทำขึ้นโดยสหประชาชาติ (คณะกรรมการด้านสิทธิมนุษยชน) โดยได้รับการรับรองจากที่ประชุมสมัชชาสหประชาชาติ (United Nations General Assembly) ในปีพ.ศ. 2532 รวมหลักการสำคัญ คือ การไม่เลือกปฏิบัติ และเพื่อประโยชน์สูงสุดของเด็ก โดยมีเนื้อหา 4 ด้าน ได้แก่ (1) สิทธิในการอยู่รอด (2) สิทธิที่จะได้รับการปกป้องคุ้มครอง (3) สิทธิที่จะได้รับการพัฒนา และ (4) สิทธิในการมีส่วนร่วม อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กเป็น

¹¹ ประเทือง ธนิยผล, อ้างแล้ว, หน้า 17.

¹² ประชุม โฉมฉาย, (2555), **หลักกฎหมายโบราณเบื้องต้น**, พิมพ์ครั้งที่ 4, กรุงเทพฯ: โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, หน้า 90.

¹³ ประชุม โฉมฉาย, เพิ่งอ้าง, หน้า 95 - 97.

¹⁴ ประชุม โฉมฉาย, (2548), **วิวัฒนาการของกฎหมายโรมัน**, กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เดือนตุลา, หน้า 31.

ข้อตกลงระหว่างประเทศที่ได้รับการรับรองมากที่สุดในโลก โดยเกือบทุกประเทศ (196 ประเทศ) ได้เข้าเป็นภาคีแล้ว¹⁵

ความเป็นมาของกฎหมายเกี่ยวกับเด็กในประเทศไทย

อดีตการปกครองของไทยมองว่า เด็กเป็นเสมือนทรัพย์สินของบิดามารดา ที่มีอำนาจเหนือชีวิตบุตรและนำบุตรไปขายได้ ดังปรากฏในกฎหมายตราสามดวง ที่พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกทรงชำระกฎหมายในสมัยกรุงศรีอยุธยา และทรงรวบรวมเข้าไว้เป็นหมวดหมู่ ซึ่งมีพระไอยการทาช ระบุไว้ว่า ให้ขายลูกเมียได้ พ่อแม่ขายลูกได้ นายเงินขายทาสต่อไปได้ แต่เมียก็ดี ลูกก็ดี ทาสก็ดี ไม่สามารถโต้แย้ง ตัว พ่อแม่ นายเงินได้¹⁶ แสดงเป็นประจักษ์ว่า บิดามารดามีอำนาจเหนือบุตร และสามารถมีอำนาจเหนือภริยาและบุตร ชอบที่จะขายภริยาและบุตรไปเป็นทาสให้แก่ นายเงิน ได้ โดยไม่ต้องได้รับความยินยอมจากภริยาหรือบุตร เพราะบิดามารดา และสามีล้วน เป็นไทแก่ตนเอง ส่วนบุตรหรือภริยานั้น หาได้เป็นอิสระจากบิดามารดาหรือสามีไม่ ดัง ปรากฏในพระไอยการทาช มาตรา 2 ที่ว่า “เมียก็ดี ลูกก็ดี เอาซื้อพ่อแม่แลตัวใสใน กรรมธรรม์ชาย ท่านว่ามิเป็นสิทธิเลย เหตุว่าเมียลูกนั้นมิได้เป็นอิสระแก่ตัวแลพ่อแม่ นั้นเลย” ต่อมาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงตรา พระราชบัญญัติผู้ขายเมีย ร.ศ. 86 เป็นการลดอำนาจของบิดาในอันที่จะขาย บุตรลง คือ ถ้าบุตรอายุยังไม่ถึง 15 ปี บิดามารดาขายได้ แต่หากอายุถึง 15 ปี แล้วต้องให้บุตรยินยอมก่อนจึงจะขายได้ ดังปรากฏข้อความตอนหนึ่งว่า “ถ้าพ่อแม่ เอาซื้อลูกมาขาย ถ้าลูกอายุไม่ถึง 15 ปี แลอยู่กับพ่อแม่ถึงไม่มีแกลงและค้ายอมด้วย

¹⁵ กรมองค์การระหว่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ, อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก [Online], เข้าถึงได้จาก <http://humanrights.mfa.go.th/th/kids/72/>. สืบค้นเมื่อ 19 กันยายน 2560.

¹⁶ ศูนย์ข้อมูลกฎหมายกลาง สำนักคณะกรรมการกฤษฎีกา, ๒๐๐ ปี กฎหมายตราสามดวง, [Online], เข้าถึงได้จาก http://www.thailaws.com/download/thaidownload/200year_3_duanglaw.pdf. สืบค้นเมื่อ 21 กันยายน 2560, หน้า 8.

ก็เป็นอันชายได้ แต่ถ้าลูกแยกย้ายไปจากพ่อฤาแม่ที่เป็นผู้ชายแล้ว คือ พ่อแม่โกรธหย่าร้างกัน ลูกตกไปอยู่ข้างอื่นจากผู้ชายหรือญาติของฝ่ายอื่นจากผู้ชาย จะลอบเอาชื่อมาขายไม่ได้เป็นอันขาดถ้าลูกชายก็ดี ลูกหญิงก็ดี อายุถึง 15 ปีขึ้นไปแล้ว ถ้าพ่อแม่มันจะเอามาขายต่อมันลงแกงไต่ยินยอม มีผู้เห็นด้วยจึงเป็นอันชาย” ซึ่งพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำริในการประกาศใช้กฎหมายดังกล่าวว่า “กฎหมายบทนี้เมื่อพิเคราะห์ดูเหมือนกับผู้หญิงเป็นควาย ผู้ชายเป็นคนไป หาเป็นยุติธรรมไม่”¹⁷

ต่อมา ประเทศไทยได้ประกาศใช้กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.127 โดยห้ามผู้เอาคนลงเป็นทาส การซื้อขายจำหน่ายคนและเด็ก¹⁸ จึงเป็นการสิ้นสุดยุคแห่งการซื้อขายมนุษย์ที่มองเด็กว่าเป็นทรัพย์สินของบิดามารดาซึ่งสามารถขายได้ ดังที่เคยเป็นมาในอดีต

การคุ้มครองสิทธิเด็ก ในสมัยนั้น ไม่มองโทษอาญาแก่เด็กอายุไม่เกิน 7 ปี¹⁹ ปรากฏอยู่ใน ส่วนการกระทำความผิดของบุคคลที่มีอายุเกินกว่า 7 ปี กฎหมายลักษณะอาญาได้วางบทบัญญัติของกฎหมายคล้ายคลึงกับประมวลกฎหมายอาญาซึ่งใช้บังคับอยู่ในปัจจุบัน²⁰

¹⁷ กีเลน ประลองเชิง, (22 มกราคม 2553), **กฎหมายชายเมีย**, หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ, [Online], [https:// www.thairath. co.th/content/60173](https://www.thairath.co.th/content/60173). สืบค้นเมื่อ 25 สิงหาคม 2560.

¹⁸ กฎหมายลักษณะอาญา รศ.127, มาตรา 269 ความว่า “ ผู้ใดจะเอาคนลงเป็นทาส แลมันใช้อูบายอย่างหนึ่งอย่างใดคือว่า มันจะพาคนเข้ามาในพระราชอาณาจักร หรือพาออกไปจากพระราชอาณาจักร หรือพาเอาไปจากที่แห่งใดใด เพื่อจะให้เป็นทาสก็ดี มันซื้อ หรือขาย หรือจำหน่ายคนไปเป็นทาส ก็ดี มันรับคนไว้ หรือทวงเหนี่ยวจิตใจเขาไว้เป็นทาสก็ดี ท่านว่ามันต้องมีความผิดวางโทษจำคุกตั้งแต่ปีหนึ่งขึ้นไปจนถึงเจ็ดปี แลให้ปรับตั้งแต่ร้อยบาทขึ้นไปจนถึงพันบาทด้วยอีกโสดหนึ่ง”

¹⁹ กฎหมายลักษณะอาญา รศ. 127, มาตรา 56 ความว่า “ถ้าเด็กอายุยังไม่เกินเจ็ดขวบกระทำความผิด ท่านว่ามันยังมีรู้ผิดแลชอบ อย่าให้ลงอาญาแก่มันเลย”

²⁰ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 73 บัญญัติว่า “เด็กอายุยังไม่เกินสิบปี กระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิด เด็กนั้นไม่ต้องรับโทษ”

ปัจจุบัน การคุ้มครองเด็กตลอดถึงการคุ้มครองครอบครัว อยู่ภายใต้พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 เพราะเด็กต้องอยู่กับครอบครัว คือ บิดามารดา ซึ่งเปรียบเสมือน ร่มโพธิ์ร่มไทร เป็นที่อาศัยพิทักษ์ของบุตรเพื่อเป็นพลังที่อบอุ่นหล่อหลอมชีวิตและจิตใจจนเติบโตใหญ่ ได้ออกไปสู่โลกภายนอกด้วยความเข้มแข็งและอดทนต่อไปในอนาคต ถ้าหากครอบครัวแตกสลาย บิดามารดาหย่าร้างกัน หรือบิดามารดาจากโลกไปก่อนวัยอันควร ย่อมส่งผลต่อการดำเนินชีวิตและกระทบกระเทือนจิตใจเด็กอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ อนาคตอาจจะเปลี่ยนผัน กลายเป็นปัญหาให้กับสังคมในอนาคตได้

แต่อย่างไรก็ตาม การคุ้มครองเด็กจะต้องอาศัยพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 เป็นหลักพื้นฐานก่อนจะนำเข้าสู่กระบวนการพิจารณาคดีภายใต้พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 จากกรณีดังกล่าว มีประเด็นปัญหาสำคัญว่า การกำหนดอายุของเด็กที่พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 มุ่งให้ความคุ้มครองเด็กที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปีทั่วไป ที่ไม่ได้บรรลุนิติภาวะด้วยการสมรส เป็นปัญหาประเด็นหลักเพื่อรอการแก้ไขดังปรากฏในบทความฉบับนี้

อำนาจหน้าที่ของพนักงานสอบสวนในการคุ้มครองสิทธิเด็ก

การคุ้มครองสิทธิเด็กนอกจากพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 ที่กำหนดไว้แล้ว พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ก็ได้ให้ความคุ้มครองสิทธิเด็กในขั้นตอนกระบวนการพิจารณาคดีเช่นกัน จึงขอนำมากล่าวไว้ในบทความนี้ พอสังเขป เนื่องจากพนักงานสอบสวนต้องปฏิบัติหน้าที่ในฐานะเป็นเจ้าพนักงานในกระบวนการยุติธรรม เป็นผู้ที่มีบทบาทซึ่งจะต้องเข้าไปทำการสืบสวน สอบสวน รวบรวมพยานหลักฐานทั้งหมด กรณีเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด หรือกรณีผู้อื่นกระทำความผิดต่อเด็ก โดยนำเอาข้อเท็จจริงเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมตามพระราชบัญญัติฉบับดังกล่าว

ดังนั้น การกำหนดตัวบุคลากรซึ่งจะต้องเข้ามาเป็นพนักงานสอบสวนก็ดี หรือกำหนดโครงสร้างอำนาจ ตลอดจน การจัดการงานบริหารงานสอบสวนก็ดี จึงต้องมีกรอบมาตรฐานที่เป็นไปด้วยความละเอียดรอบคอบ ทั้งนี้เพื่อสนองตอบหลักประกันอันมั่นคงแก่การคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐาน (Fundamental Right) ของประชาชนบางกรณี พนักงานสอบสวน ต้องทำการวินิจฉัยข้อเท็จจริง และพยานหลักฐานเบื้องต้นในลักษณะกึ่งตุลาการ (Pre - Trial) เพื่อสิ่งคดีในกรอบของความน่าเชื่อถือ (Probable Cause) บทบาทของพนักงานสอบสวนจึงต้องมีกรอบวิธีพิจารณาให้มีมาตรฐานในการควบคุมบังคับในลักษณะวิชาชีพกฎหมาย (Legal Profession) ซึ่งมีมาตรการบังคับ (Sanction) ที่เป็นไปได้ทั้งในแง่บวกและแง่ลบ²¹

อำนาจหน้าที่ของพนักงานสอบสวนจึงนับว่ามีความสำคัญต่อกระบวนการยุติธรรมตั้งแต่เริ่มต้น ระบบหรือบุคลากรในชั้นสอบสวนจึงจำเป็นต้องกำหนดหลักเกณฑ์ และวิธีการไว้ในบทบัญญัติของกฎหมายโดยรอบคอบรัดกุม ทั้งนี้เพื่อให้การดำเนินการเป็นไปด้วยความยุติธรรมแก่ทุกฝ่ายที่เข้ามาเกี่ยวข้อง จะต้องคุ้มครองสิทธิผู้เสียหายซึ่งอาจเป็นเอกชนหรือรัฐ ในอันที่จะนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษในขณะเดียวกัน ต้องให้ความเป็นธรรมแก่ผู้ต้องหา ซึ่งในหลักการก็ได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ (Presumption of Innocence) จนกว่าจะได้รับการพิจารณาโดยเปิดเผย และมีคำพิพากษาจากศาลว่าเป็นผู้กระทำความผิด สิทธิของเขาจึงควรมีหลักประกันอันมั่นคงและได้รับการคุ้มครองในมาตรฐานโดยชอบตามหลักสากล²²

เมื่อ พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ได้กำหนดให้พนักงานสอบสวนมีหน้าที่สอบสวนคดีอาญา

²¹ พรพิมล พลายน้อย, (2548), “ปัญหาและอุปสรรคของพนักงานสอบสวนกองบัญชาการตำรวจนครบาล ต่อการปฏิบัติงานตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ.2546”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, หน้า 33.

²² พรพิมล พลายน้อย, เพิ่งอ้าง, หน้า 34.

การกระทำความผิดของเด็กหรือเยาวชน²³ และมีอำนาจหน้าที่อีกหลายประการที่กำหนดไว้ตามพระราชบัญญัติฉบับนี้ พนักงานสอบสวนจึงมีบทบาทสำคัญเกี่ยวกับการดำเนินกระบวนการยุติธรรมเกี่ยวกับเด็กหรือเยาวชน ประกอบกับพนักงานสอบสวนต้องปฏิบัติหน้าที่ในการคุ้มครองเด็กตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 เมื่อเกิดเหตุมีบุคคลใดกระทำความเสียหายแก่เด็ก ไม่ว่าจะเด็กจะยินยอมหรือไม่ก็ตาม²⁴ ซึ่งสิทธิการคุ้มครองดังกล่าวเป็นสิทธิขั้นพื้นฐาน ทำให้เห็นได้ว่า

²³ พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 78. “เมื่อมีกรจับกุมเด็กหรือเยาวชนซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิดตามมาตรา 69 วรรคหนึ่ง หรือกรณีเด็กหรือเยาวชนปรากฏตัวอยู่ต่อหน้าพนักงานสอบสวน ตามมาตรา 70 วรรคหนึ่ง ให้พนักงานสอบสวนรีบดำเนินการสอบสวน และส่งสำนวนการสอบสวนพร้อมทั้งความเห็นไปยังพนักงานอัยการเพื่อให้พนักงานอัยการยื่นฟ้องต่อศาลเยาวชนและครอบครัวให้ทันภายในสามสิบวัน นับแต่วันที่เด็กหรือเยาวชนนั้นถูกจับกุมหรือปรากฏตัวต่อหน้าพนักงานสอบสวน แล้วแต่กรณี”

²⁴ พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 มาตรา 26 บัญญัติว่า “ภายใต้บังคับบทบัญญัติแห่งกฎหมายอื่น ไม่ว่าจะเด็กจะยินยอมหรือไม่ ห้ามมิให้ผู้ใดกระทำการ ดังต่อไปนี้ (1) กระทำหรือละเว้นการกระทำอันเป็นการทารุณกรรมต่อร่างกายหรือจิตใจของเด็ก (2) จงใจหรือละเลยมิให้สิ่งจำเป็นแก่การดำรงชีวิตหรือการรักษาพยาบาลแก่เด็กที่อยู่ในความดูแลของตน จนน่าจะเกิดอันตรายแก่ร่างกายหรือจิตใจของเด็ก (3) บังคับ ชูเชิญ ชักจูง ส่งเสริม หรือยินยอมให้เด็กประพฤติตนไม่สมควร หรือน่าจะทำให้เด็กมีความประพฤติเสียต่อการกระทำผิด (4) โฆษณาทางสื่อมวลชนหรือเผยแพร่ด้วยประการใด เพื่อรับเด็กหรือยกเด็กให้แก่บุคคลอื่นที่มีอายุของเด็ก เว้นแต่เป็นการกระทำของทางราชการหรือได้รับอนุญาตจากทางราชการแล้ว (5) บังคับ ชูเชิญ ชักจูง ส่งเสริม ยินยอม หรือกระทำด้วยประการใดให้เด็กไปเป็นขอทาน เด็กเร่ร่อน หรือใช้เด็กเป็นเครื่องมือในการขอทานหรือการกระทำความผิด หรือกระทำความผิดด้วยประการใดอันเป็นการ (6) ใช้ จ้าง หรือวานเด็กให้ทำงานหรือกระทำการอันอาจเป็นอันตรายแก่ร่างกายหรือจิตใจมีผลกระทบบต่อการเจริญเติบโต หรือขัดขวางต่อพัฒนาการของเด็ก (7) บังคับ ชูเชิญ ใช้อื่น ชักจูง ชูเชิญ ส่งเสริม หรือยินยอมให้เด็กเล่นกีฬาหรือให้กระทำการใด เพื่อแสวงหาประโยชน์ทางการค้าอันมีลักษณะเป็นการขัดขวางต่อการเจริญเติบโต หรือพัฒนาการของเด็กหรือมีลักษณะเป็นการทารุณกรรมต่อเด็ก (8) ใช้หรือยินยอมให้เด็กเล่นการพนันไม่ว่าชนิดใดหรือเข้าไปในสถานที่เล่นการพนัน สถานค้าประเวณี หรือสถานที่ที่ห้ามมิให้

การปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนมีความผูกพันระหว่างพระราชบัญญัติทั้งสองฉบับที่กล่าวมาแล้ว

ปัญหาการบังคับใช้พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 ของพนักงานสอบสวน ในสังกัดตำรวจภูธรจังหวัดสุราษฎร์ธานี

กรณีปัญหาการบังคับใช้พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 ของพนักงานสอบสวนในสังกัดตำรวจภูธรจังหวัดสุราษฎร์ธานี มีดังต่อไปนี้

ประการแรก กรณีความหมายของคำว่า “เด็ก” ตามพระราชบัญญัติฉบับดังกล่าว ได้ให้ความคุ้มครองเฉพาะเด็กทั่ว ๆ ไปที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี แต่ไม่คุ้มครองเด็กที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี ที่บรรลุนิติภาวะด้วยการสมรส ทำให้ไม่สามารถคุ้มครองเด็กได้ครบถ้วนทุกคน แท้จริงแล้ว แม้ว่าเด็กจะบรรลุนิติภาวะด้วยการสมรสแล้วก็ตาม แต่เมื่อพิจารณาความคิดอายุ วุฒิภาวะ ความรับผิดชอบ สภาพจิตใจและร่างกาย จะพบว่าเด็กเหล่านี้ ไม่ได้แตกต่างจากเด็กรุ่นราวคราวเดียวกันที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงไม่เห็นด้วยกับข้อยกเว้นตามพระราชบัญญัติฉบับดังกล่าว แต่กลับเห็นว่า กฎหมายควรให้ความคุ้มครองเด็กที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปีบริบูรณ์ทุกคน โดยไม่มีข้อยกเว้น ซึ่งถือว่าเป็นการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกันและเป็นธรรม ความคุ้มครองตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 มีอยู่หลายประการ ดังกรณี ห้ามมิให้ผู้ใดกระทำการใด ๆ แม้ว่าเด็กจะยินยอมหรือไม่ก็ตาม ตามมาตรา 26 ที่ได้ยกขึ้นอ้าง

เด็กเข้า (9) บังคับ ชูเชิญ ใช้ ชักจูง ยุงยง ส่งเสริม หรือยินยอมให้เด็กแสดงหรือกระทำการอันมีลักษณะลามกอนาจาร ไม่ว่าจะ เป็นไปเพื่อให้ได้มาซึ่งค่าตอบแทนหรือเพื่อการใด (10) จำหน่าย แลกเปลี่ยน หรือให้สุราหรือบุหรี่แก่เด็ก เว้นแต่การปฏิบัติทางการแพทย์”

มาแล้ว หรือการห้ามมิให้ผู้ปกครองกระทำการใด ๆ ตามมาตรา 24²⁵ หรือการได้รับความคุ้มครองจากเจ้าหน้าที่รัฐ²⁶ เป็นอาทิ

อนึ่ง ผู้วิจัยจะขอแนะนำประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มากล่าวเทียบเคียงเพื่อหาเหตุผล กรณีที่กำหนดให้เด็กชายและเด็กหญิงสมรสกันได้เมื่ออายุ 17 ปี บริบูรณ์ หรือในกรณีที่ศาลเห็นว่ามีความเหมาะสมควรอาจอนุญาตให้สมรสก่อนนั้นก็²⁷ให้ถือว่าบรรลุนิติภาวะแล้ว ว่าสาเหตุดังกล่าวกฎหมายมีความประสงค์ไว้เช่นไร เรื่องนี้ผู้วิจัยมองว่า เด็กที่บรรลุนิติภาวะด้วยการสมรส ย่อมทำให้เกิดความสามารถครบถ้วนที่จะทำนิติกรรมใด ๆ ได้อย่างอิสระ เป็นการส่งเสริมให้เด็กที่สมรสมีโอกาส

²⁵ พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 มาตรา 25 บัญญัติว่า “ผู้ปกครองต้องไม่กระทำการดังต่อไปนี้ (1) ทอดทิ้งเด็กไว้ในสถานรับเลี้ยงเด็กหรือสถานพยาบาลหรือไว้กับบุคคลที่รับจ้างเลี้ยงเด็กหรือที่สาธารณะหรือสถานที่ใด โดยเจตนาที่จะไม่รับเด็กกลับคืน (2) ละทิ้งเด็กไว้ ณ สถานที่ใด ๆ โดยไม่จัดให้มีการป้องกันดูแลสวัสดิภาพหรือให้การเลี้ยงดูที่เหมาะสม (3) จงใจหรือละเลยไม่ให้สิ่งที่เป็นแก่การดำรงชีวิตหรือสุขภาพอนามัยจนน่าจะเกิดอันตรายแก่ร่างกายหรือจิตใจของเด็ก (4) ปฏิบัติต่อเด็กในลักษณะที่เป็นการขัดขวางการเจริญเติบโตหรือพัฒนาการของเด็ก (5) ปฏิบัติต่อเด็กในลักษณะที่เป็นการเลี้ยงดูโดยมิชอบ”

²⁶ พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 มาตรา 24 บัญญัติว่า “ปลัดกระทรวง ผู้ว่าราชการจังหวัด นายอำเภอ ปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอ หรือผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีหน้าที่คุ้มครองสวัสดิภาพเด็กที่อยู่ในเขตพื้นที่รับผิดชอบ ไม่ว่าเด็กจะมีผู้ปกครองหรือไม่ก็ตาม รวมทั้งมีอำนาจและหน้าที่ดูแลและตรวจสอบสถานรับเลี้ยงเด็ก สถานแรกรับ สถานสงเคราะห์ สถานคุ้มครองสวัสดิภาพสถานพัฒนาและฟื้นฟูและสถานพินิจที่ตั้งอยู่ในเขตอำนาจ แล้วรายงานผลการตรวจสอบต่อคณะกรรมการ คณะกรรมการคุ้มครองเด็กกรุงเทพมหานคร หรือคณะกรรมการคุ้มครองเด็กจังหวัด แล้วแต่กรณี เพื่อทราบและให้มีอำนาจและหน้าที่เช่นเดียวกับพนักงานเจ้าหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้”

²⁷ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 20 บัญญัติว่า “ผู้เยาว์ย่อมบรรลุนิติภาวะเมื่อทำการสมรส หากการสมรสนั้นได้ทำตามบทบัญญัติ มาตรา 1448. และมาตรา 1448 บัญญัติว่า “การสมรสจะทำได้เมื่อชายและหญิงมีอายุสิบเจ็ดปีบริบูรณ์แล้ว แต่ในกรณีที่มิเหตุอันสมควร ศาลอาจอนุญาตให้ทำการสมรสก่อนนั้นได้”

ออกเรือนไปสร้างครอบครัวใหม่ เพื่อประกอบอาชีพการงานได้ตามลำพังส่วนตัว สร้างฐานะให้มั่นคงยิ่งขึ้น ซึ่งถือว่าเด็กมีสถานะทางกฎหมายทัดเทียมผู้ใหญ่ ต่อไปภายหน้า หากมีหนี้สินก็จะตกเป็นภาระแก่ครอบครัวตนเอง โดยไม่ต้องได้รับความยินยอมหรือตกเป็นภาระกับบิดามารดาหรือผู้ปกครองอีกต่อไป หากเชื่อว่าออกเรือนไปแล้ว แต่ไม่สามารถทำมาหากินได้ เพราะไม่มีบุคคลใดให้เครดิตความเชื่อถือ เจตนารมณ์ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์น่าจะเป็นเช่นนี้ แต่ไม่ได้ประสงค์จะขยายเจตนารมณ์เพื่อหวังคุ้มครองเด็กในเรื่องความคิด วุฒิภาวะ ความรับผิดชอบ สภาพจิตใจและร่างกาย ให้เจริญเติบโตสมบูรณ์ตามวัย มีครอบครัวที่อบอุ่น และเป็นอนาคตของชาติแม้แต่อย่างไร

เหตุผลอีกประการหนึ่ง โดยทั่วไปแล้วตามหลักธรรมชาติจะเห็นได้ว่า เด็กย่อมมีความคิดความอ่านตามประสาเด็ก บางโอกาสเด็กอาจจะหลงผิดคิดพลั้งตามวิสัยได้ การบรรลุนิติภาวะเป็นผู้ใหญ่ด้วยการสมรส ถือได้ว่าเป็นไปตามอำนาจของกฎหมาย ไม่ใช่เป็นผู้ใหญ่ตามกฎหมายแห่งธรรมชาติ ดังนั้น กฎหมายจึงไม่สามารถที่จะแก้ไขสภาวะ ความคิดอ่าน จากเด็กให้กลายเป็นผู้ใหญ่ที่แท้จริงไปได้ เพียงแต่กฎหมายให้สิทธิ แก่เด็กที่สมรสแล้ว มีความสามารถทำการใด ๆ เหมือนเช่นผู้ใหญ่ได้เท่านั้นเอง

อย่างไรก็ตาม ข้อยกเว้นตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 ที่ไม่คุ้มครองเด็กที่บรรลุนิติภาวะด้วยการสมรส โดยให้ถือว่าเป็นผู้ใหญ่แล้ว ได้ยึดถือแนวทางตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาบังคับใช้ในกรณี ผู้เยาว์ยอมบรรลุนิติภาวะเมื่อทำการสมรส และการสมรสจะทำได้ต่อเมื่อชายและหญิงมีอายุสิบเจ็ดปีบริบูรณ์แล้ว แต่ในกรณีที่มีเหตุอันสมควร ศาลอาจอนุญาตให้ทำการสมรสก่อนนั้นได้

แนวทางดังกล่าวพระราชบัญญัติฉบับนี้ได้ยึดหลักตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เฉพาะในเรื่องอายุของเด็กที่บรรลุนิติภาวะเท่านั้น แต่ไม่ได้คำนึงถึงเจตนารมณ์ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่เป็นประโยชน์แก่เด็กที่บรรลุนิติภาวะด้วยการสมรสแม้แต่อย่างไร พระราชบัญญัติฉบับนี้กลับนำเอากรณีของเด็กที่

บรรลุนิติภาวะด้วยการสมรส ไปเป็นช้อยกเว้นไม่让孩子เหล่านั้นได้รับสิทธิตามกฎหมาย ซึ่งไม่ได้ก่อให้เกิดประโยชน์อันใด จึงเป็นปัญหาช่องว่างที่แตกต่างกันระหว่างสถานภาพของเด็กที่มีอายุเท่ากันแต่ไม่ได้รับความคุ้มครองอย่างเท่าเทียมกัน แม้มาตรา 4 ตามพระราชบัญญัติฉบับดังกล่าว จะกำหนดเพิ่มเติมความหมายของ เด็ก ให้กว้างขึ้นรวมถึง เด็กเร่ร่อน เด็กกำพร้า เด็กที่อยู่ในสภาพยากลำบาก เด็กพิการ เด็กที่เสี่ยงต่อการกระทำความผิด นักเรียน นักศึกษา เพื่อให้ได้รับความคุ้มครองเช่นเดียวกัน แต่ก็ยังไม่คุ้มครองเด็กที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี อย่างทั่วถึงอยู่นั่นเอง ดังนั้น ผู้วิจัยเห็นว่า เด็กที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี ควรได้รับความคุ้มครองตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 อย่างครบถ้วนเท่าเทียมกันทุกคน

ปัญหาประการต่อมา เกิดจากการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนในสังกัดตำรวจภูธรจังหวัดสุราษฎร์ธานี ซึ่งผู้วิจัยได้ใช้แนวทางการวิจัยเชิงปริมาณเป็นหลักและเสริมด้วยวิธีการเชิงคุณภาพ ด้วยการเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก และแบบสอบถามปลายเปิดจากพนักงานสอบสวนของสถานีตำรวจในจังหวัดสุราษฎร์ธานี²⁸ พบว่า ในทางปฏิบัติปริมาณคดีมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น ทำให้พนักงานสอบสวนเกี่ยวกับจิตวิทยาเด็กมีไม่เพียงพอ²⁹ กรณีต่อมา เป็นปัญหาในเรื่องงบประมาณที่ใช้ในการปฏิบัติหน้าที่ พบว่า งบประมาณที่ใช้ในการปฏิบัติหน้าที่มีไม่เพียงพอ ทำให้อุปสรรคในการบันทึกภาพ / วิดีโอ และการเก็บรวบรวมข้อมูลใน

²⁸ วิชาญ เครือรัตน์, (2560), ปัญหาอุปสรรคในการปฏิบัติตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ.2546 ของพนักงานสอบสวนในสังกัดตำรวจภูธรจังหวัดสุราษฎร์ธานี (รายงานการวิจัย), สุราษฎร์ธานี: ศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค 8, หน้า 77 - 81.

²⁹ การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการสัมภาษณ์โดยใช้แบบสอบถามจากพนักงานสอบสวนของสถานีตำรวจในจังหวัดสุราษฎร์ธานี และเสริมด้วยวิธีการเชิงคุณภาพ ซึ่งได้ข้อมูลจากคำถามปลายเปิด และการสัมภาษณ์เชิงลึก จากการสำรวจทัศนคติของพนักงานสอบสวนในเรื่องความพร้อมของเจ้าหน้าที่ พบว่าพนักงานสอบสวนมีความเห็นว่า ในทางปฏิบัติปริมาณคดีมีจำนวนมาก ทำให้เจ้าหน้าที่มีไม่เพียงพอ (ค่าเฉลี่ย 8.80). วิชาญ เครือรัตน์, เพิ่งอ้าง, หน้า 78.

การสอบปากคำเด็กขาดตกบกพร่อง ประกอบกับค่าใช้จ่ายที่ใช้ในการติดต่อประสานงานด้านโทรศัพท์ตกเป็นภาระแก่เจ้าหน้าที่เอง ตลอดถึงงบประมาณที่เป็นค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปสอบสวนเด็กไม่เพียงพอต่อการปฏิบัติงานจริง³⁰ นอกจากนี้ ปัญหาด้านความพร้อมของสถานที่และระยะเวลาในการปฏิบัติตามกฎหมาย พบว่า ไม่มีสถานที่ที่เป็นห้องสอบปากคำเด็ก ณ สถานีตำรวจหลายพื้นที่ในเขตจังหวัดสุราษฎร์ธานี ทำให้การสอบปากคำเด็กส่วนใหญ่ต้องอาศัยห้องทำงานของสำนักงานอัยการเป็นการชั่วคราว³¹ ส่งผลให้ระยะเวลาในการสอบปากคำเด็กมีจำกัด และขาดประสิทธิภาพเกี่ยวกับการไต่สวนเด็ก การคุ้มครองเด็กจึงขาดกระบวนการที่ควรจะเป็นตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย

บทส่งท้าย

พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 เป็นกฎหมายที่ให้การคุ้มครองช่วยเหลือเยียวยาแก้ปัญหา และส่งเสริมความประพฤติดีก มิใช่กฎหมายที่กำหนดโทษเพื่อเอาโทษแก่เด็ก มีสาระสำคัญกำหนดเป็นหลักการในเบื้องต้น ให้ทุกคนปฏิบัติต่อเด็กโดยคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของเด็ก และไม่เลือกปฏิบัติ โดยไม่เป็นธรรม และกำหนดมาตรฐานให้บิดามารดาหรือผู้ปกครองมีหน้าที่ต้องอุปการะเลี้ยงดู อบรม

³⁰ การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้สำรวจทัศนคติของพนักงานสอบสวนในเรื่องงบประมาณที่ใช้ในการปฏิบัติงานการดำเนินคดีที่เกี่ยวกับเด็ก ในภาพรวมพนักงานสอบสวนเห็นว่างบประมาณที่ใช้ในการปฏิบัติงานไม่มีความพร้อมอยู่ในระดับสูง (ค่าเฉลี่ย 8.56) เมื่อพิจารณาประเด็นต่าง ๆ พบว่า อุปกรณ์ในการบันทึกภาพ / วิดีโอ การเก็บรวบรวมข้อมูลต่างๆ ในการสอบปากคำเด็กมีไม่เพียงพอ (ค่าเฉลี่ย 8.92) การเบิกค่าใช้จ่ายที่ใช้ในการติดต่อประสานงาน (โทรศัพท์) ที่เกี่ยวกับเด็กมีความยุ่งยาก ทำให้ต้องใช้งบประมาณของเจ้าหน้าที่เอง (ค่าเฉลี่ย 8.50) งบประมาณในการเดินทางไปสอบสวนเด็กมีน้อยไม่เพียงพอต่อการปฏิบัติงานจริง (ค่าเฉลี่ย 8.49). วิชาญ เกรือรัตน์, อ่างแล้ว, หน้า 79.

³¹ การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้สำรวจทัศนคติของพนักงานสอบสวนในส่วนที่เกี่ยวกับสถานที่ซึ่งต้องการใช้ในการดำเนินการกรณีที่เกิดคดีเกี่ยวกับเด็ก พบว่า การสอบปากคำเด็กส่วนใหญ่ต้องไปใช้ห้องของอัยการ (ค่าเฉลี่ย 8.73). วิชาญ เกรือรัตน์, อ่างแล้ว, หน้า 81.

สั่งสอนพัฒนาเด็กและคุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก อีกทั้งได้กำหนดวิธีการคุ้มครองเด็ก ออกเป็น 3 วิธี คือ การสงเคราะห์เด็ก การคุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก และการส่งเสริมความประพฤติเด็ก โดยมุ่งให้เด็กได้รับการพัฒนาให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

อย่างไรก็ตาม การคุ้มครองเด็กตามพระราชบัญญัติฉบับดังกล่าว ไม่ได้มีเฉพาะแต่บิดามารดาหรือผู้ปกครองฝ่ายเดียวเท่านั้น พนักงานสอบสวนก็มีหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติตามเช่นกัน แต่ในขณะที่เดียวกันพบว่า การปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนในสังกัดตำรวจภูธรจังหวัดสุราษฎร์ธานี พบอุปสรรคจากการบังคับใช้พระราชบัญญัติดังกล่าว และไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ให้เกิดความสำเร็จบรรลุวัตถุประสงค์ตามเจตนารมณ์ของกฎหมายได้ คือ การบังคับใช้พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 ที่ไม่คุ้มครองเด็กที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี ที่บรรลุนิติภาวะด้วยการสมรส และด้านปัญหาอุปสรรคเกี่ยวกับบทบาทของพนักงานสอบสวนเกี่ยวกับจิตวิทยาเด็กมีอัตรากำลังไม่เพียงพอกับคดีที่เกิดขึ้น ตลอดถึงปัญหาด้านงบประมาณสนับสนุนการทำงานที่มีไม่เพียงพอ ทำให้ขาดประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่

ผู้วิจัยจึงขอเสนอแนะปัญหาดังกล่าวเพื่อให้การปฏิบัติหน้าที่สำเร็จลุล่วง สมดังเจตนารมณ์ของกฎหมาย ดังนี้

1. ควรแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 ตาม มาตรา 4 ว่าด้วยคำนิยามในความหมายของ “เด็ก” เพื่อให้กฎหมายคุ้มครองเด็กที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปีบริบูรณ์ทุกคน โดยไม่มีข้อยกเว้นเรื่องการบรรลุนิติภาวะด้วยการสมรส
2. สำนักงานตำรวจแห่งชาติควรเพิ่มอัตราตำแหน่งพนักงานสอบสวนให้สอดคล้องกับจำนวนคดีที่เกิดขึ้นในเขตพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี และควรจัดงบประมาณที่ใช้ในการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนให้เหมาะสมเพียงพอ เพื่อให้เกิดความคล่องตัวในการปฏิบัติหน้าที่ และเป็นการช่วยเหลือมิให้พนักงานสอบสวนต้องใช้จ่ายเงินส่วนตัวไปกับการปฏิบัติหน้าที่ อีกประการหนึ่ง ควรสร้างห้องสอบปากคำเด็ก ที่มีมาตรฐาน ปลอดภัย สะดวกในการสอบปากคำเด็ก ให้กับสถานีตำรวจทุกเขตพื้นที่ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี

เอกสารอ้างอิง

กฎหมายลักษณะอาญา.

กรมองค์การระหว่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ. **อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก**

[Online]. เข้าถึงได้จาก <http://humanrights.mfa.go.th/th/kids/72/>. สืบค้นเมื่อ 19 กันยายน 2560.

กิเลน ประลองเชิง. (2553, มกราคม 22). กฎหมายชายเมีย. **หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ**,

[Online]. เข้าถึงได้จาก <https://www.thairath.co.th/content/60173>. สืบค้นเมื่อ 25 สิงหาคม 2560.

ประชุม โฉมฉาย. (2546). **วิวัฒนาการของกฎหมายโรมัน**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เดือนตุลา.

_____. (2555). **หลักกฎหมายโบราณเบื้องต้น**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ประเทือง ธนิยผล. (2548). **กฎหมายเกี่ยวกับการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน**

และวิธีพิจารณาคดีครอบครัว LW 437(S). พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง. หน้า 16.

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์.

ประมวลกฎหมายอาญา.

พรพิมล พลายน้อย. (2548). **ปัญหาและอุปสรรคของพนักงานสอบสวนกองบัญชาการตำรวจนครบาล ต่อการปฏิบัติงานตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ.2546**, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

พระยานิติศาสตร์ไพศาล. (2497). **คำสอนชั้นปริญญาโท พุทธศักราช 2494**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546.

พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553.

ภูภณัช รัตน์ชัย. (2554). ความรับผิดชอบทางละเมิดของเยาวชนในคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา, สารนิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

วิชาญ เครือรัตน์. (2560). ปัญหาอุปสรรคในการปฏิบัติตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ.2546 ของพนักงานสอบสวนในสังกัดตำรวจภูธรจังหวัดสุราษฎร์ธานี (รายงานการวิจัย), สุราษฎร์ธานี: ศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค 8

ศูนย์ข้อมูลกฎหมายกลาง สำนักคณะกรรมการกฤษฎีกา. ๒๐๐ ปี กฎหมายตราสามดวง [Online]. เข้าถึงได้จาก http://www.thailaws.com/download/Thai_download_/200year_3duanglaw.pdf. สืบค้นเมื่อ 21 กันยายน 2560.

ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศ กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน. จำนวนคดีเด็กและเยาวชนที่ถูกดำเนินคดี-จำแนกตามกลุ่มอายุ. [Online], เข้าถึงได้จาก <http://www.djop.go.th/stat/statbetween2008-2011/item/308->. สืบค้นเมื่อ 24 กันยายน 2560.

